

УДК 33.336.1:352

Ю. В. Біляк,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9766-4780>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.15.140

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО РЕЄСТРУ У ЦИФРОВІЗАЦІЇ, ПІДВИЩЕННІ ПРОЗОРОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Y. Biliak,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

THE ROLE OF THE STATE AGRARIAN REGISTER IN DIGITALIZATION, INCREASING TRANSPARENCY AND ENSURING FINANCIAL SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах посилення зовнішніх і внутрішніх ризиків — таких як інфляційні процеси, військові дії, кліматичні зміни та цінові коливання на аграрних ринках — вимагає впровадження ефективних стабілізаційних механізмів. В умовах євроінтеграції, підвищення вимог до прозорості у використанні державної підтримки та потреби в результативному управлінні аграрною сферою, особливого значення набуває розвиток цифрової реєстраційної інфраструктури. Для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору держава використовує систему державного аграрного реєстру (ДАР), яка включає земельні, фінансові, матеріально-технічні та інформаційні ресурси. Запровадження ДАР сприяє зміцненню фінансової безпеки аграрного сектору, оскільки дозволяє більш цільово і прозоро розподіляти бюджетні кошти, оперативно реагувати на потреби фермерських господарств у кризових умовах (зокрема під час війни), а також підвищує довіру до системи державної допомоги серед вітчизняних та міжнародних донорів. Централізація фінансових потоків через цифрову платформу знижує ризики нецільового використання коштів і формує більш контрольоване середовище фінансування.

У статті висвітлено комплексне дослідження функціонування Державного аграрного реєстру (ДАР) як цифрової платформи стратегічного значення для модернізації аграрної політики України. Деталізовано інституційне та технічне підґрунтя створення реєстру, механізми електронної ідентифікації аграрних суб'єктів, інтеграцію з державними реєстрами, структуру цифрових профілів користувачів та алгоритми автоматизованого розподілу фінансової підтримки. Вивчено, як за допомогою ДАР здійснюється подача, верифікація та опрацювання заявок, здійснюється цифровий документообіг із державними органами й банками, а також генерується аналітична інформація для ухвалення політичних рішень.

Особливу увагу приділено аналізу переваг застосування ДАР у 2023—2024 роках стосовно малих й середніх виробників, прискоренню ухвалення рішень щодо державної підтримки, зниженню адміністративного навантаження разом зі зменшенням корупційних ризиків. ДАР поступово трансформується з технічного інструменту для здійснення реєстрації. Наразі це завершена платформа аналітичного забезпечення аграрної політики (policy intelligence system).

Ensuring the financial security of agricultural enterprises in the face of increasing external and internal risks, such as inflation, military actions, climate change, and price fluctuations in agricultural markets, requires the introduction of effective stabilization mechanisms. In the context of European integration, increased requirements for transparency in the use of state support, and the need for effective management of the agricultural sector, the development of a digital registration infrastructure is of particular importance. To ensure the sustainable development of the agricultural sector, the state uses the system of the State Agrarian Register (SAR), which includes land, financial, logistical and information resources. The introduction of the State Agrarian Register contributes to strengthening the financial security of the agricultural sector, as it allows for more targeted and transparent allocation of budget funds, prompt response to the needs of farms in crisis (including during war), and increases confidence in the state aid system among domestic and international donors. Centralization of financial flows through a digital platform reduces the risk of misuse of funds and creates a more controlled funding environment.

The article presents a comprehensive study of the functioning of the State Agrarian Register (SAR) as a digital platform of strategic importance for the modernization of Ukraine's agricultural policy. The author details the institutional and technical basis for the creation of the registry, mechanisms for electronic identification of agricultural entities, integration with state registers, the structure of digital user profiles, and algorithms for automated distribution of financial support. The author analyzes how the DAR is used to submit, verify, and process applications, to conduct digital document flow with government agencies and banks, and to generate analytical information for policy decision-making.

Particular attention is paid to analyzing the benefits of using the VAT in 2023—2024 for small and medium-sized producers, accelerating decision-making on state support, reducing administrative burden, and reducing corruption risks. The DAR is gradually transforming from a technical tool for registration. It is now a complete platform for analytical support of agricultural policy (policy intelligence system).

Ключові слова: фінансова безпека, цифровізація, аграрна політика, державна підтримка, ДАР, реєстр, агровиробник, електронне врядування.

Key words: financial security, digitalization, agrarian policy, state support, DAR, registry, agricultural producer, e-government.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансова безпека аграрних підприємств в умовах зростаючих ризиків — інфляції, бойових дій, зміни клімату та коливань аграрних ринків — потребує надійних інструментів стабілізації. У контексті євроінтеграції, зростання вимог до прозорості розподілу державної підтримки та необхідності ефективного управління аграрним сектором, запровадження цифрових реєстрів набуває особливого значення. В Україні таким ключовим цифровим інструментом виступає Державний аграрний реєстр (ДАР), який сприяє збереженню фінансової стійкості підприємств завдяки кільком взаємопов'язаним механізмам, а його створення відповідає сучасним викликам забезпечення відкритості даних, зменшення бюрократії та підвищення доступу до державної підтримки для суб'єктів аграрного виробництва.

Актуальність дослідження зумовлена потребою імплементації дієвих механізмів державного адміністрування у аграрній сфері в

реаліях воєнного стану, фінансової турбулентності та цифрової трансформації соціуму. Онлайн-платформи розв'язують головні проблеми щодо розвитку України. Це, у тому числі, протидія корупції та інтенсифікація цифровізації, а також посилення прозорості витрат і поліпшення доступу до держпідтримки.

Особливої значущості тема державних реєстрів набуває у світлі євроінтеграційного курсу України, що передбачає гармонізацію інструментів аграрної політики з вимогами Спільної сільськогосподарської політики ЄС, де провідну роль відіграють цифрові реєстрові системи типу IACS. Саме тому вивчення функціонування ДАР як національного цифрового реєстру є важливим як для наукової спільноти, так і для розробників аграрної стратегії, оскільки дозволяє оцінити ефективність інституційних змін, обґрунтувати напрями удосконалення цифрової інфраструктури агрополітики та сформулювати нову модель взаємодії між державою і сільгоспвиробниками на основі даних. Все це має підсилювати потенціал фінансової безпеки підприємств аграрного сектору.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Варто зазначити, що останні роки ознаменувались активним розвитком цифрового державного управління аграрною сферою — зокрема, впровадженням Державного аграрного реєстру (ДАР). Науковці та практики відзначають, що ДАР відіграє ключову роль у цифровізації аграрного сектору, підвищенні прозорості, економічній ефективності та інтеграції з механізмами державної підтримки [1]. Негрей М., Тараненко А. зосереджують свої дослідження на електронному урядуванні через ДАР: досліджують причини, функціонал реєстру та здійснюють SWOT-аналіз, згідно з яким ключовими можливостями є підвищення цифрової грамотності й ефективності управління, а основними загрозами — витоки даних і кібератаки [2]. Кулинич П. аналізує правову базу ДАР як цифрової платформи, відзначаючи її потенціал до трансформації у державний аграрний аналітичний центр. Автор наголошує на потребі законодавчого закріплення ключових функцій і інтеграції з європейськими системами (наприклад, IACS, банківськими платформами) [3]. Нісфоян С. підкреслює важливість реєстру для підвищення прозорості агроструктур, оптимізації управлінських рішень і доступу до фінансування, що сприяє конкурентоспроможності агросектору [4]. Мінагрополітики свідчить, що платформа вже налічує понад 200 000 користувачів — понад 80 % з них — фізичні особи, а площа зареєстрованих земель становить понад 20 млн га (≈ 80 % аграрного фонду країни) [5]. Міжнародні дослідження, такі як звіт World Bank (Deiningner & Ali, 2024), демонструють, що ДАР дозволяє ефективно реалізовувати програми підтримки — наприклад, грантова програма сприяла приросту посівних площ, особливо серед фермерів поблизу лінії фронту [6].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз функціонування ДАР як інструменту цифровізації аграрної політики та оцінка його впливу на прозорість, ефективність і доступність державної підтримки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансова безпека аграрних підприємств в умовах зростаючих ризиків — інфляції, бойових дій, зміни клімату та коливань аграрних ринків — потребує надійних інструментів стабілізації, а саме збереженню фінансової

стійкості підприємств завдяки кільком взаємопов'язаним механізмам сприяє Державний аграрний реєстр (ДАР):

1) По-перше, для уникнення фінансових проблем, у сфері державної підтримки, компаніям надається автоматизований доступ до реєстру. Згідно з офіційною статистикою, в 2023—2024 роках більше тридцяти тисяч підприємств подавали запити для отримання дотацій. В цілому, малі та середні фермерські господарства дорівнювали десь 60% від всієї їхньої кількості. Це забезпечує своєчасне фінансування задля проведення посівної кампанії, оновлення технічного обладнання та ще іншого роду потреб. Це також створює можливість для того, щоб здійснювати підтримку ліквідності.

2) По-друге, система мінімізує транзакційні витрати, а конкретно економічний тягар на підприємства зменшує відсутність потреби в посередниках, паперовій документації та особистих відвідуваннях державних установ.

3) Електронний профіль у ДАР дає можливість підприємствам підтверджувати їх кредитну історію, участь в програмах та наявність активів. Це підвищує довіру зі сторони банків і донорів. Надання ширшого доступу до кредитів та грантів, безумовно, являється важливим аспектом фінансової захищеності під час нестабільного періоду.

Одним із підтверджених прикладів ефективного використання Державного аграрного реєстру (ДАР) є участь підприємства ТОВ "Фруктова Долина" (Чернівецька область) у програмі державних грантів на розвиток садівництва. Господарство подало заявку через платформу ДАР у межах ініціативи "єРобота", яка реалізується Міністерством аграрної політики та урядом України. У серпні 2023 року ТОВ "Фруктова Долина" отримало 2,2 млн грн державного фінансування на закладення яблуневого саду площею 10 гектарів. Заявка включала кадастрову інформацію, бізнес-план і план закупівлі садивного матеріалу. Завдяки цифровому формату подачі документів через ДАР, процедура тривала мінімальний час і не вимагала паперової тяганини. Цей приклад демонструє, як ДАР забезпечує відкритий доступ до програм державної підтримки, особливо для малих і середніх агровиробників. Також прикладом ефективного реалізації державної підтримки в аграрному секторі є участь підприємства ТОВ "Агролайф Груп" (Полтавська область) у програмі грантів на розвиток садівництва. Господарство подало заявку через цифрову платформу Державного аграрного реєстру (ДАР) у межах державної програми "єРобота".

У результаті підприємство отримало грант у розмірі 3,5 млн грн на закладення ягідника малини та лохини. Цільове спрямування коштів включало закупівлю садивного матеріалу, систему зрошення, підготовку ґрунту та встановлення інфраструктури. Такий формат підтримки дозволив агропідприємству розширити площі під насадження, створити нові робочі місця та підвищити економічну стабільність господарства [8]. Подібні кейси наглядно показують, як цифрові механізми прямо впливають на зменшення фінансових ризиків і підсилюють фінансову безпеку аграрних товаровиробників.

Отже, можна стверджувати, що Державний аграрний реєстр (ДАР) виступає як багатофункціональна електронна інформаційно-аналітична система, інтегрована у загальну систему електронного врядування України. Його завдання полягає у формуванні цифрової інфраструктури для адміністрування аграрної політики, зокрема у частині обліку агровиробників, моніторингу аграрного ринку та реалізації державних програм підтримки. В основі системи лежать принципи відкритих даних, інтероперабельності реєстрових систем, а також технології автоматизованого прийняття рішень (RPA — Robotic Process Automation).

Функціональні характеристики ДАР включають:

1. Електронна ідентифікація аграрних суб'єктів господарювання забезпечує юридично значущий документообіг через достовірність даних, використовуючи КЕП, Mobile ID та BankID.

2. Інтеграцію із ключовими державними реєстрами, як от ЄДР, Державний земельний кадастр, Реєстр тварин, а також із Податковим реєстром і Реєстром прав на нерухомість. Це дозволяє в автоматичному режимі оновлювати інформацію щодо структури земельного банку й виробничої спроможності. До того ж це має відношення також і до решти параметрів в господарській діяльності агровиробника та його юридичного статусу.

3. Формування цифрового профілю аграрного суб'єкта, який включає у себе інформацію про земельні ресурси, види діяльності, виробничі показники, податкову історію, участь у грантових програмах, зобов'язання за кредитами тощо. Це створює базу для алгоритмічного прийняття рішень на рівні системи.

4. Автоматизовану подачу та опрацювання заявок на участь у програмах державної підтримки (гранти, компенсації, страхування ризиків, підтримка тваринництва, садівництва,

переробки). Алгоритми системи здійснюють попередню кваліфікацію, перевірку на відповідність критеріям програми, визначення пріоритетності та фінансової спроможності заявника.

5. Електронний документообіг з МінАПК, ОДА, банками, фондами розвитку, міжнародними донорами — що забезпечує прозору, цифрову трасовку всього ланцюга надання підтримки.

6. Аналітичну панель для державних органів влади, яка дозволяє формувати карти покриття підтримки, виявляти білі плями, моделювати сценарії ефективності та прогнозувати фінансові потреби аграрного сектору на основі накопичених даних [8].

Як показало проведене дослідження, за результатами функціонування системи у 2023—2024 роках кількість зареєстрованих агровиробників у системі перевищила 120 тисяч, із них понад 70 % — це фізичні особи — фермери або малі підприємства з річним оборотом до 5 млн грн. В свою чергу, сума фінансової підтримки, розподіленої через ДАР, становить понад 2,5 млрд грн, з яких понад 60 % — на підтримку дрібного виробника. Частка заявок, опрацьованих без втручання людини, склала понад 85 %, що підтверджує високу ефективність автоматизації процедур. Таким чином, ДАР поступово трансформується з реєстрового інструменту в багаторівневу цифрову платформу підтримки агрополітики, яка забезпечує прозорість, доступність та адресність розподілу державних ресурсів.

Структура Державного аграрного реєстру базується на принципах відкритості даних, міжвідомчої інтеграції та автоматизації процедур. На рис. 1. схематично представлений алгоритм функціонування реєстру, у вигляді чіткої послідовності кроків.

Отже, як функціонує реєстр, яким же чином? Претенденти мають можливість в електронному вигляді подавати документи для їхньої участі у програмах грантів, компенсацій чи дотацій. Це значною мірою скорочує часові та адміністративні витрати. Автоматизована перевірка даних у системі реалізується шляхом інтеграції з реєстрами (як-от Державний земельний кадастр, Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців), зводячи до мінімуму людський фактор та гарантуючи високу точність перевірки. Крім того, ДАР забезпечує повноцінний цифровий документообіг між агровиробниками, державними органами влади та банківськими установами. Це дозволяє здійснювати юридично значущі операції, обмінюватися інформацією про статуси заявок,

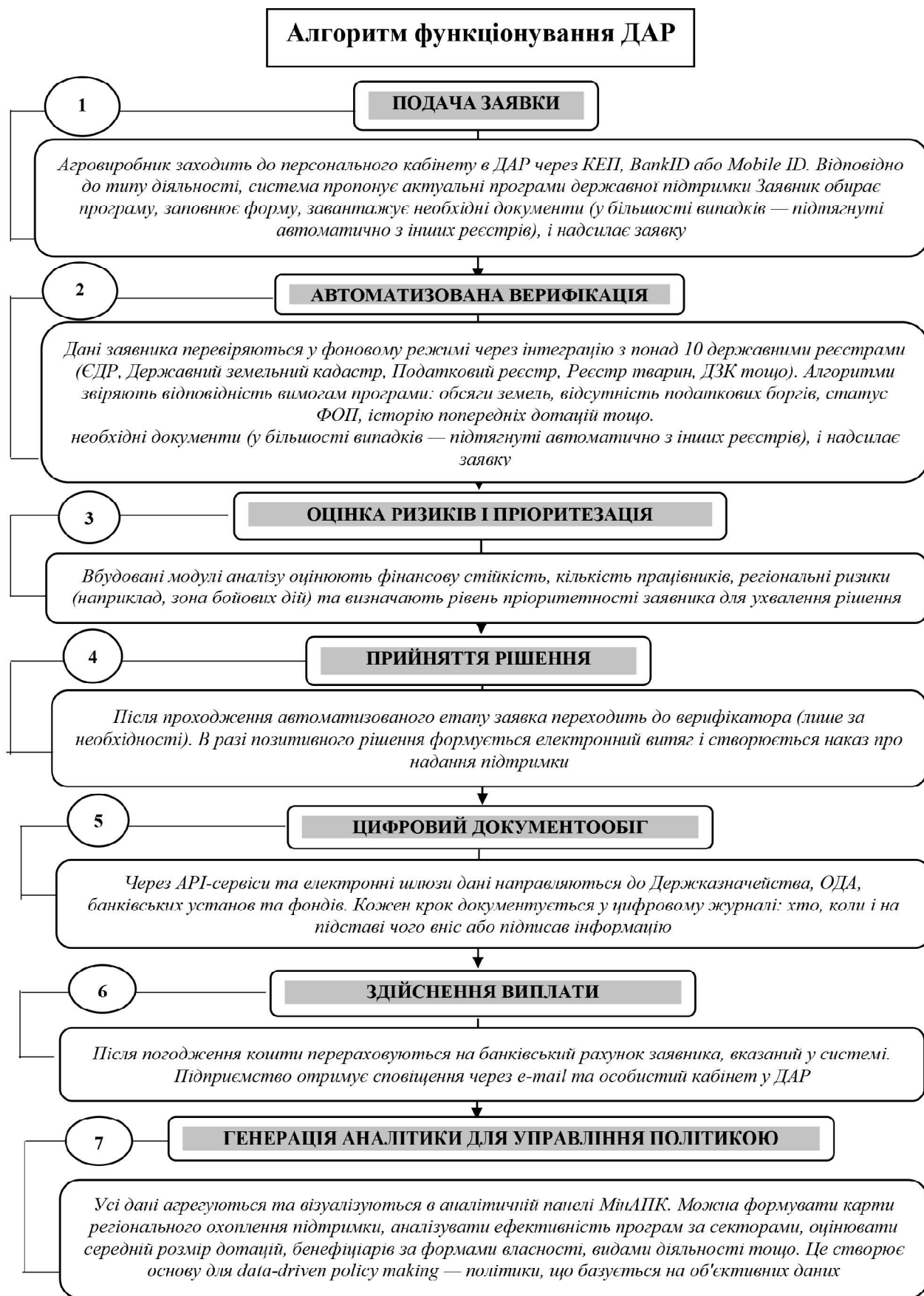


Рис. 1. Алгоритм функціонування ДАР

рішення щодо їх розгляду та результати фінансування без використання паперових носіїв. Важливим елементом функціонування платформи є її аналітичний модуль, який накопичує, обробляє та агрегує інформацію про суб'єктів господарювання, обсяги наданої допомоги, територіальне розміщення виробництв тощо. Згенеровані аналітичні дані використовуються державними органами для формування політики в аграрній сфері, прогнозування розвитку галузі, стратегічного планування розподілу ресурсів та оцінки ефективності вже реалізованих заходів підтримки.

Система ДАР надає можливість провадити моніторинг щодо ефективності використання державної підтримки, а також верифікацію земельного фонду. Окрім того, вона робить аналіз просторових даних щоб формувати політику на основі фактичної інформації (data-driven policy making) (Рис. 2).

Запровадження Державного аграрного реєстру (ДАР) відіграє значущу роль у реформуванні системи адміністрування аграрної галузі, а також у розбудові цілісної, впорядкованої аналітичної бази даних, що виступає підґрунтям для неупередженого прогнозування, стратегічного планування й розробки дієвих управлінських рішень у сільському господарстві, сприяючи оптимізації процесів опрацювання і розгляду запитів через зменшення впливу суб'єктивного (людського) чинника, мінімізації корупційних ризиків шляхом упровадження автоматизованих механізмів прийняття рішень, збільшенню прозорості державної аграрної політики. Водночас, імплементація ДАР має деякі труднощі, на кшталт необхідності у навчанні та технічні негаразди. Окрім цього, цифрова нерівність спричиняє неоднаковий доступ до цифрових сервісів серед сільського населення.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, функціонування Державного аграрного реєстру (ДАР) в Україні зумовлює

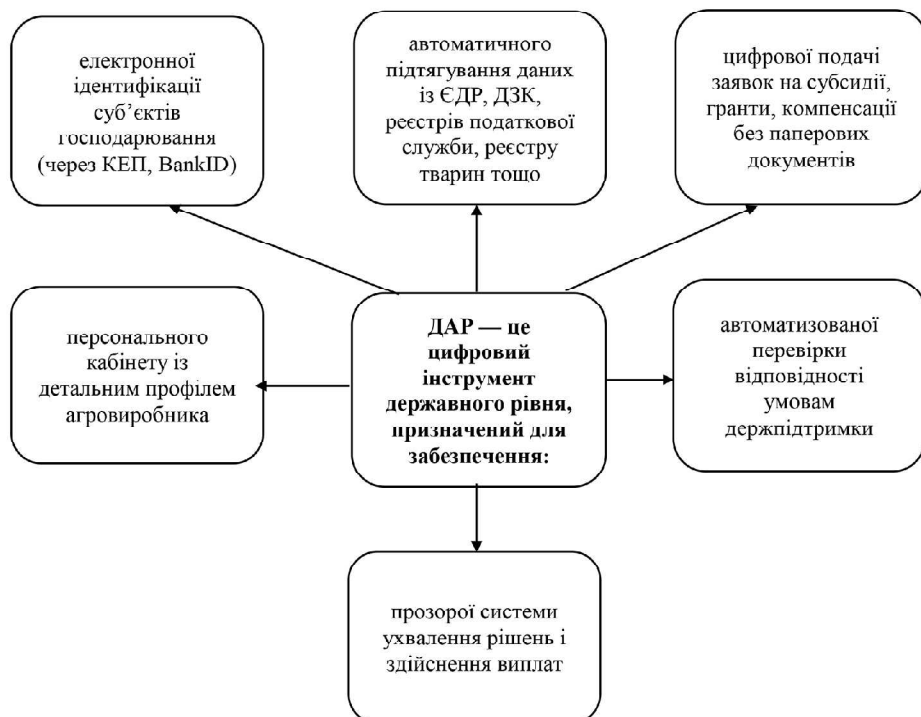


Рис. 2. Функціональна модель платформи ДАР

збільшення продуктивності державної аграрної політики та являється значущим кроком цифрової трансформації аграрного сектору. ДАР є централізованою цифровою платформою, яка виступає засобом прозорої комунікації між державою та аграріями, і гарантує оперативний та комфортний доступ до інструментів державної підтримки, скорочуючи бюрократичні перепони та зводячи до мінімуму корупційні загрози через автоматизоване прийняття рішень. ДАР в значній мірі пришвидшує опрацювання заявок, а також здійснює електронний облік сільськогосподарських виробників. Він також формує національну базу даних та утворює підґрунтя для прогнозування й планування на державному рівні.

Крім того, впровадження ДАР сприяє посиленню фінансової безпеки аграрного сектору, разом із тим підвищує довіру до системи державної допомоги серед вітчизняних й міжнародних донорів, оскільки дозволяє більш цілково та прозоро розподіляти бюджетні кошти, швидко реагувати на потреби фермерських господарств в кризових умовах (зокрема, протягом війни). Певним чином, цифрова платформа здійснює централізацію відносно фінансових потоків. Це сприяє мінімізації ризиків неправомірного використання коштів і створює більш підзвітне середовище фінансування.

Водночас, результативне впровадження реєстру обтяжене певними труднощами, як-от:

незбалансованим доступом до цифрових послуг серед сільських жителів, необхідністю у збільшенні цифрової обізнаності користувачів, а також технологічними недоліками системи під час етапів розгортання. Це потребує невідпінної модернізації інфраструктури, а також розширення інституційної підтримки та інтенсивного залучення користувачів до наявних цифрових сервісів аграрного сектору. Визначальною складовою частиною задля формування нової парадигми державного управління в сільському господарстві є ДАР. Він націлений для забезпечення прозорості, задля збільшення ефективності, гарантування фінансової безпеки, цифровізації взаємодії між державою та виробниками, а також виступає як технічний інструмент. Ця система потребує більш значного вдосконалення. Це запорука цільового, дієвого і справедливого розподілу ресурсів в українському аграрному секторі.

Література:

1. Негрей М. (2023). Е-управління аграрного сектору України: державний аграрний реєстр. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. 1 (222), 113—118. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/14>
2. Негрей М., Тараненко А. (2021) Соціально свідоме інвестування: аналіз впливу COVID-19 на прикладі ETF. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Економічна. Вип. 101. С. 6—16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2021_101_3.
3. Кулинич П. (2024). Державний аграрний реєстр як публічна платформа для модернізації розвитку сільського господарства України у 21 столітті: удосконалення правової бази. Щорічний журнал наукових статей Альманах права. 2024. Вип. 15, 56—65 с. DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-56-65
4. Нісфоян С. (2024). ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ РЕЄСТР ЯК КАТАЛІЗАТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. Економіка та суспільство, (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-93>
5. Мінагрополітики оновило "Державний аграрний реєстр": які можливості тепер доступні (2025) URL: <https://delo.ua/news/minagropolitiki-onovilo-derzavnii-agrarnii-rejestr-yaki-mozlivosti-dlya-koristuvaciv-448247/>
6. Deininger K., Ali D.A. Digital platforms, subsidies, and the performance of Ukrainian agriculture. Policy Research Working Paper No. 10912. Washington: World Bank, 2024. URL:

<https://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/10912.html>

7. AgroPortal.ua. (2024). Гранти на сади та теплиці цього року отримали 30 господарств. Дата публікації: 2 лютого 2024. URL: <https://agroportal.ua/ru/news/finansy/granti-na-sadita-teplici-cogorich-otrimali-30-gospodarstv>

8. Державний аграрний реєстр України. (n.d.). Офіційний сайт ДАР. URL: <https://www.dar.gov.ua>

References:

1. Nehrej, M. (2023), "E-governance of the Ukrainian agricultural sector: the state agrarian register", Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu im. Tarasa Shevchenka, vol. 1(222), pp. 113—118. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/14>
 2. Nehrej, M. and Taranenko, A. (2021), "Socially conscious investing: analysis of the impact of COVID-19 using the example of ETF", Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Ekonomichna, vol. 101, pp. 6—16, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2021_101_3. (Accessed 25 June 2025).
 3. Kulynych, P. (2024), "The State Agrarian Register as a public platform for the modernization of the development of agriculture in Ukraine in the 21st century: improving the legal framework", Schorichnyy zhurnal naukovykh statej Al'manakh prava, vol. 15, pp. 56—65. DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-56-65
 4. Nisfoian, S. (2024), "The State Agrarian Register as a catalyst for the economic development of agriculture", Ekonomika ta suspil'stvo, vol. (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-93>
 5. delo.ua (2025), "The Ministry of Agrarian Policy updated the "State Agrarian Register": what opportunities are now available", available at: <https://delo.ua/news/minagropolitiki-onovilo-derzavnii-agrarnii-rejestr-yaki-mozlivosti-dlya-koristuvaciv-448247/> (Accessed 25 June 2025).
 6. Deininger, K. and Ali, D.A. (2024), "Digital platforms, subsidies, and the performance of Ukrainian agriculture", Policy Research Working Paper No. 10912, World Bank, available at: <https://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/10912.html> (Accessed 25 June 2025).
 7. AgroPortal.ua. (2024), "30 farms received grants for gardens and greenhouses this year", available at: <https://agroportal.ua/ru/news/finansy/granti-na-sadita-teplici-cogorich-otrimali-30-gospodarstv> (Accessed 25 June 2025).
 8. State Agrarian Register of Ukraine (2025), available at: <https://www.dar.gov.ua> (Accessed 25 June 2025).
- Стаття надійшла до редакції 20.07.2025 р.*